



УДК 72.012.4:728.6(477.83/86)

ARCHITECTURAL DECOR AS A LANGUAGE: AUTHENTICITY AND THE ETHICS OF PRESERVING CULTURAL FORM BASED ON THE PLASTICITY OF WOODEN ORNAMENT TRADITIONS IN BOYKO HERITAGE

**ДЕКОР ЯК МОВА АРХІТЕКТУРИ: АВТЕНТИЧНІСТЬ ТА ЕТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ
КУЛЬТУРНОЇ ФОРМИ НА ПРИКЛАДІ ПЛАСТИЧНОСТІ ДЕРЕВ'ЯНОГО
ОРНАМЕНТУ СПАДЩИНИ БОЙКІВЩИНИ**

Pisyo S. Ya. / Пісьо С. Я.

ORCID: 0009-0001-7070-4199

Art. Teacher / ст. викладач

*Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnology of Lviv,
Dublyany, V. Velykoho, 1, 80381*

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького, Дубляни, В. Великого, 1, 80381*

*Member of the Scientific and Methodological Council of the KZLOR «Historical and Ethnographic
Museum «Boykivshchyna». Sambir, A. Tchaikovsky Square, 4, 81400*

Член науково-методичної ради КЗЛОП «Історико-етнографічний музей «Бойківщина».

Самбір, площа А. Чайковського, 4, 81400

Marusyak V. S. / Марусяк В. С.

Здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»/Bachelor's degree applicant

ORCID: 0009-0000-7816-5903

*Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnology of Lviv,
Dublyany, V. Velykoho, 1, 80381*

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького, Дубляни, В. Великого, 1, 80381*

***Анотація.** Декоративні елементи бойківської дерев'яної архітектури відображають пластичну мову культури, де дерево стає не просто матеріалом, а носієм пам'яті, сакрального смислу та соціокультурної ідентичності. З давніх часів майстри Бойківщини розглядали дерево як живий матеріал, який дихає і пам'ятає події, стихії та людські долі. Кожен різьблений мотив – це маленький епос, де форма і зміст тісно переплетені.*

Історично, бойківська різьба еволюціонувала від плоскої орнаментальної техніки до складної ажурної композиції. Вона зберегла сліди дохристиянських вірувань, християнської символіки та місцевої народної естетики. Солярні знаки, рослинні орнаменти та геометричні фігури утворюють ритмічну мову простору, яка передає відчуття циклічності життя, єдності людини з природою та гармонії духовного й матеріального.

Сучасна реставрація піднімає питання автентичності та копії: що важливіше — зберегти матеріал або дух твору? Філософія збереження наголошує на цінності знання і традиції, що лежить у основі кожного декоративного елемента, а не лише на точному відтворенні форми. Таким чином, декоративний мотив перетворюється на мостик між минулим і сучасністю, між ремісником і архітектурним простором, між людиною і культурною пам'яттю.

У статті запропоновано концептуальний підхід, який поєднує історичний аналіз, типологію декоративних мотивів та філософські роздуми про збереження спадщини. Використовуючи приклад пластичної мови дерева Бойківщини, дослідження демонструє, як архітектурний декор стає живим текстом, що говорить із сучасником, несучи естетичне,



сакральне та соціокультурне послання.

Ключові слова: декоративні елементи, архітектура, автентичність, дерев'яний орнамент, пластичність, бойківська спадщина, етика збереження.

*"Дерево пам'ятає руки, що його виплекали; і в кожній формі –
подих часу та душі народу." Степан Пісьо*

Вступ.

Для Бойківщини дерево не матерія, а серцевина простору: воно дихає, говорить і зберігає дух горян – се живий текст культури, на якому майстри писали історію свого народу. Стовбури, гілки, сучки – як слова у поезії, що утворюють ритм і синтаксис простору. Декоративні елементи бойківських церков, дзвіниць та житлових споруд – це не просто краса. Це мова дерева, де кожна лінія, контур, виступ передає сакральний, естетичний та соціокультурний сенс. Історично, бойківська різьба виникла у тісному зв'язку з народною духовністю, християнською символікою та місцевими традиціями [5]. Вона еволюціонувала від плоских орнаментів до складних композицій, які об'єднують геометричні та рослинні мотиви, а також сакральні образи святих. Кожен елемент – це слово у великому епосі простору, що передає історичні й культурні наративи.

Сучасна архітектура та реставрація піднімають філософські питання: як поєднати автентичність і копію, як зберегти дух матеріалу, а не лише його форму? Ці питання стають центральними у діалозі між минувиною і сучасністю, між ремісником та архітектором, між людиною та культурною пам'яттю.

Декоративні елементи бойківської архітектури – це мостик часу, що з'єднує століття, пробуджує відчуття спільності поколінь та єдності людини з природою. Через них культура говорить мовою матеріалу, а майстер стає поетом простору.

Завдання дослідження: Проаналізувати розвиток декоративної різьби в Бойківщині. Визначити типологію декоративних мотивів та їх значення у архітектурному контексті. Розглянути сучасні підходи до збереження автентичності і копій в архітектурі. Дослідити взаємозв'язок між матеріалом,



майстром та простором як пластичної мови культури. Виявити філософські аспекти збереження культурної спадщини у сучасних умовах.

Основна частина

Українські ліси здавна утворювали зелений океан, який дихав від Полісся до Карпатських вершин і далі – до колишніх степових просторів. Дерево як природа архітектурної мови Бойківщини [4] воно стало першою архітектурною пам'яттю народу: в ньому будували дім, творили оберіг, шукали тінь для Бога.

У XI–XII століттях ми вже бачимо зрілу традицію дереворізьби, свідому у формі й глибоку у змісті: дерево починає говорити образами, ритмами, знаками. Бойківщина – край, де форма шліфується вірою, а пластика конструкцій прагне до неба [1]. Тут народилася строга й поетична архітектурна система, де:

- утилітарність служить тілу;
- декор говорить душею;
- символ пов'язує людину з небом.

Дерево як носій часу та сакрального сенсу пам'ятає: кільця росту – пульс років, сучки – спогади бур і сонячних літ [6]. Майстер спілкувався з деревом, як поет із словом: шліфував, різьбив, випалював мотиви, що несуть історію громади. Кожен різьблений сволок – це голос предка, який шепоче в просторі храму. Декоративні елементи бойківських будівель – це живі знаки культури. Плоска та плоскорельєфна різьба, прорізна ажурна техніка, інкрустація й інтарсія створювали композиції, що передавали символічні та естетичні концепти. Кожна форма несе наратив про майстерність, локальні традиції та духовні уявлення. (рисунок. 1)

Пластична мова бойківського декору мотиви – це мовні ноти дерева:

- солярні знаки – символ світла і циклу життя
- хрести та образи святих – сакральні акорди
- рослинні орнаменти – ритми природи, що оживають під руками майстра
- геометричні фігури – обереги, що звучать як тиха мелодія
- композиції часто асиметричні, що підкреслює живу красу природи і неповторність майстра.



Рисунок 1 – Бойківська дерев'яна церква: форма і дух в одній ноті.

Джерело: [1] Зображення з мережі інтернет.

Майстер і матеріал – це діалог із деревом [7]. Вмілець не підкорює матеріал, а слухає його, визначає, де провести лінію, а де залишити природний вигин. Кожне поглиблення, кожна виточена лінія – це слово у вірші, що говорить про народ і простір. (рисунок. 2)



Рисунок 2 – Тринавовий храм і декоративний мотив стає конструктивною складовою.

Джерело: [2] Зображення з мережі інтернет.



Архітектурному контексті: фронти, сволоки, верхи – не просто декор, а органічна архітектурна мова, що поєднує форму, функцію і символіку [3]. Етика збереження автентичності є ключовими у сучасній реставрації. Відтворення декоративних елементів без збереження сенсу форм і пластики може призвести до втрати культурної ідентичності. Етичний підхід передбачає повагу до традицій, технологій та символіки, щоб реставрація не була лише технічною операцією, а відновленням живої спадщини. Сучасна відбудова ставить питання: що важливіше – форма чи дух? Автентичність – збереження матеріалу, технології, контексту, цінність – у невидимому: у ремеслі предків, у тріщинках часу та теплі людських рук...

Філософські та культурологічні алюзії Бойківської дерев'яної архітектури – це мова часу, у якій форми та лінії несуть пам'ять поколінь. Збереження декоративних елементів – це не лише техніка, а співтворчість із минулим, що дозволяє сучасникам відчувати естетику та сенс життя предків [2]. Філософія збереження підкреслює – зберегти не лише річ, а знання і традицію, що її створила. (рисунок. 3)



**Рисунок 3 – Марусяк Вікторія. Зіркова мелодія. Живопис. 2023.
Сучасне відтворення бойківської церкви: форма і дух у гармонії.**

Джерело: [3] Фото - зображення авторів.



Сучасні підходи до збереження та відтворення мають принципи - це:

- ✓ авторське осмислення традиції;
- ✓ використання традиційних матеріалів і технік;
- ✓ залучення сучасних технологій;
- ✓ діалог минулого і сьогодення;

Висновки

Бойківський декоративний орнамент – живий код культурної пам'яті. Його пластика, символіка та техніка різьблення демонструють, як автентичність може співіснувати із сучасною реставраційною практикою. Збереження таких форм – не лише технічне завдання, а й етична відповідальність перед культурою та спадщиною народу.

Пластична мова бойківської архітектури – музика дерева, що звучить через століття. Між автентичністю і копією лежить дорога відповідальності, яка зберігає дух, а не лише форму. Дерево пам'ятає, церква дихає, а людина слухає. У цьому триєдиному танці народжується справжнє збереження.

Література:

1. Болюк О. Художні вироби з дерева бойків: архаїчна монументальність і «живописна» геометрія. – Журнал: Народознавчі зошити. № 1 (151), 2020. С. 126–137.
2. Главацька. Л. Різьблені скрині східної Бойківщини (кінець XIX – початок XX ст.). URL: https://www.pyrohiv.com/upload/product/1726790400/file_66ed36b9062aa.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 10.11.2025)
3. Драган М. Українська декоративна різьба XVI-XVIII ст. Київ: Наукова думка, 1970.
4. Новосьолов О. В., Маланюк Т. З. Архітектурна спадщина Бойківщини XVII – початку XX ст. ПНУ ім. В. Стефаника, 2013.
5. Січинський В. Історія українського мистецтва. Т. 1. Нью-Йорк, 1956.
6. Чегусова З. Українські провідні митці художньої обробки дерева (остання



третина XX – початок XXI століття) URL: <https://ethnography.org.ua> (дата звернення 10.11.2025)

7. Чепелик О. Скульптор Пінзель і духовний ландшафт українського бароко. Вісник НАККМ, 2013, №2.

Annotation. *The decorative elements of Boyko wooden architecture reflect a plastic language of culture, where wood becomes not merely a material, but a carrier of memory, sacred meaning, and socio-cultural identity. Since ancient times, Boyko craftsmen treated wood as a living material that breathes and remembers events, natural forces, and human destinies. Each carved motif is a miniature epic, where form and meaning are inseparably intertwined.*

Historically, Boyko carving evolved from flat ornamentation to complex openwork compositions. It preserves traces of pre-Christian beliefs, Christian symbolism, and local folk aesthetics. Solar signs, plant ornaments, and geometric figures form a rhythmic language of space, conveying the cyclical nature of life, human unity with nature, and harmony between spiritual and material realms.

Modern restoration raises the question of authenticity versus replication: what matters more — preserving the material or the spirit of the work? Preservation philosophy emphasizes the value of knowledge and tradition embedded in each decorative element, rather than mere formal reproduction. Decorative motifs thus become bridges between past and present, between craftsmen and architectural space, between humanity and cultural memory.

The article proposes a conceptual approach combining historical analysis, typology of decorative motifs, and philosophical reflection on heritage preservation. Using the example of the plastic language of Boyko wood, the study demonstrates how architectural decor becomes a living text, speaking to the contemporary viewer and conveying aesthetic, sacred, and socio-cultural messages.

Keywords: *architecture, decorative elements, architecture, authenticity, wooden ornament, plasticity, Boyko heritage, ethics of preservation.*

Стаття відправлена: 20.11.2025 р.

© Пісьо С. Я.